

ยาลดการอักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์

(Non steroidal anti-inflammatory drugs; NSAIDs)

ยาลดการอักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ หรือที่เรียกกันว่า “เอ็นเสด” (NSAIDs) ย่อมาจากคำว่า Non steroidal anti-inflammatory drugs เป็นยาที่ใช้ในการบรรเทาอาการปวด (analgesic) ลดไข้ (antipyretic) และลดการอักเสบ (anti-inflammation) ในโรคที่มีการอักเสบของเอ็น กล้ามเนื้อ กระดูก และข้อ

กลไกการออกฤทธิ์ของยา NSAIDs

ยา NSAIDs จะไปลดการสร้างโปรสตาแกลนดิน (prostaglandin) ซึ่งเป็นสารเคมีที่เกี่ยวข้องกับการอักเสบ โดยยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ cyclooxygenase (COX) ซึ่งทำหน้าที่เปลี่ยน arachidonic acid เป็นโปรสตาแกลนดิน (prostaglandin) ชนิดต่างๆ ที่ส่งผลต่อการอักเสบ ทำให้อาการปวดและการอักเสบลดลง

เอนไซม์ cyclooxygenase (COX) มี 2 ชนิด คือ COX-1 และ COX-2 โดยเอนไซม์ COX-1 พบในภาวะปกติ มีหน้าที่ดูแลสมดุลของร่างกาย เช่น ควบคุมการทำงานที่ปกป้องเยื่อบุผนังกระเพาะอาหาร, ควบคุมการไหลเวียนของเลือดที่ไต, และควบคุมการแข็งตัวของเลือด ส่วนเอนไซม์ COX-2 จะพบเมื่อร่างกายได้รับบาดเจ็บหรือเกิดการอักเสบ

การแบ่งชนิดของยา NSAIDs

ยา NSAIDs สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มตามลักษณะต่างๆ ได้ 3 วิธี ดังนี้

1. แบ่งตามโครงสร้างทางเคมี (Chemical structure) ซึ่งจะมีประโยชน์ในแง่การหลีกเลี่ยงการใส่ยาที่มีผลข้างเคียงของยาที่มีโครงสร้างคล้ายคลึงกัน ได้ดังนี้

- 1.1 กลุ่ม Propionic acid ได้แก่ Ibuprofen, Naproxen
- 1.2 กลุ่ม Acetic acid ได้แก่ Indomethacin, Diclofenac
- 1.3 กลุ่ม Oxicam ได้แก่ Piroxicam, Meloxicam
- 1.4 กลุ่ม Fenamic acid ได้แก่ Mefenamic acid
- 1.5 กลุ่ม Coxib ได้แก่ Celecoxib, Etoricoxib

2. แบ่งตามค่าครึ่งชีวิต (half life) ของยา ซึ่งจะบอกถึงระยะเวลาในการออกฤทธิ์ของยา ได้ดังนี้

2.1 ยา NSAIDs ที่ออกฤทธิ์สั้น (short half-life) ยาจะมีค่าครึ่งชีวิตน้อยกว่า 8 ชั่วโมง ต้องให้ยารวันละ 3-4 ครั้ง เช่น Ibuprofen, Diclofenac, Indomethacin, Mefenamic acid

2.2 ยา NSAIDs ที่ออกฤทธิ์ยาวปานกลาง (moderate half-life) ยาจะมีค่าครึ่งชีวิตระหว่าง 8-24 ชั่วโมง ต้องให้ยารวันละ 2 ครั้ง เช่น Naproxen, Piroxicam

2.3 ยา NSAIDs ที่ออกฤทธิ์ยาว (long half-life) ยาจะมีค่าครึ่งชีวิตยาวมากกว่า 24 ชั่วโมง จึงสามารถให้ยารวันละ 1 ครั้งได้ ทำให้รับประทานยาน้อยครั้งลง จึงได้รับความร่วมมือในการรักษาจากผู้ป่วยเพิ่มขึ้น ยากลุ่มนี้เหมาะที่จะใช้กับผู้ป่วยสูงอายุ แต่ต้องระวังในผู้ที่มีโรคหัวใจและหลอดเลือด เช่น Meloxicam, Celecoxib, Etoricoxib

3. แบ่งตามฤทธิ์ในการยับยั้งเอนไซม์ COX ว่ายาจะมีความสามารถในการยับยั้งเอนไซม์ COX-1 หรือ COX-2 มากกว่ากัน ได้ดังนี้

3.1 Non-selective COX-2 inhibitor หรือ Traditional NSAIDs โดยยาจะออกฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ ทั้ง COX-1 และ COX-2 ทำให้มีผลข้างเคียงคือระคายเคืองต่อกระเพาะอาหาร ดังนั้น ผู้ป่วยที่เป็นโรคกระเพาะอาหารหรือเคยมีเลือดออกทางเดินอาหารควรระวังหลีกเลี่ยงยาในกลุ่มนี้ ได้แก่ Ibuprofen, Naproxen, Indomethacin, Diclofenac, Piroxicam, Mefenamic acid

3.2 Selective COX-2 inhibitor โดยยาจะเลือกออกฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ COX-2 มากกว่า COX-1 จึงเกิดการระคายเคืองกระเพาะอาหารน้อยกว่ากลุ่ม Non-selective COX-2 inhibitor แต่จะเพิ่มความเสี่ยงต่อโรคในระบบหัวใจและหลอดเลือด ดังนั้น ผู้ป่วยซึ่งมีประวัติโรคกระเพาะควรจะได้รับยาในกลุ่มนี้ แต่ควรระวังหลีกเลี่ยงการใช้ยาในผู้ป่วยที่เป็นโรคหลอดเลือดหัวใจตีบ ยาในกลุ่มนี้ ได้แก่ Meloxicam

3.3 Specific COX-2 inhibitor โดยยาจะออกฤทธิ์ยับยั้งเฉพาะเอนไซม์ COX-2 แต่ไม่ยับยั้งเอนไซม์ COX-1 ได้แก่ Celecoxib, Etoricoxib

เภสัชจลนศาสตร์

ยาในกลุ่ม NSAIDs มีฤทธิ์เป็นกรดอ่อนๆ ละลายในไขมันได้ดี ถูกดูดซึมที่กระเพาะอาหารและลำไส้เล็ก ส่วนต้น ยา NSAIDs มีค่าครึ่งชีวิตไม่เท่ากัน ยาส่วนใหญ่ถูกทำลายที่ตับ และถูกขับทางไต

ประโยชน์ของยา NSAIDs

ประโยชน์ที่ใช้ในการรักษาของยากกลุ่ม NSAIDs ดังนี้

1. ฤทธิ์ในการลดอาการอักเสบ (Anti-inflammatory effect) ใช้ในการบรรเทาอาการอักเสบในโรคข้ออักเสบต่างๆ เช่น โรครูมาตอยด์ โรคเก๊าท์ ข้อกระดูกเสื่อม ข้อกระดูกสันหลังอักเสบ

2. ฤทธิ์ในการลดอาการปวด (Analgesic effect) ใช้ในการลดอาการปวด เช่น ปวดจากข้อเข่าเสื่อม ปวดศีรษะ ปวดไมเกรน ปวดประจำเดือน ปวดฟัน ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ปวดแผลผ่าตัด

3. ฤทธิ์ในการลดไข้ (Antipyretic effect) สามารถใช้ลดไข้ได้

ผลข้างเคียงของยา NSAIDs

1. ผลข้างเคียงต่อระบบทางเดินอาหาร

เป็นผลข้างเคียงที่สำคัญและพบได้บ่อยที่สุด ทำให้เกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน อาหารไม่ย่อย ปวดท้อง ท้องอืด ถ่ายเหลว เกิดแผลในกระเพาะอาหารและลำไส้เล็ก มีเลือดออกในทางเดินอาหาร จนถึงกระเพาะอาหารและลำไส้ทะลุ

กลไกที่ NSAIDs ทำให้เกิดอาการข้างเคียงต่อระบบทางเดินอาหาร เนื่องจาก

(1) ผลโดยตรงจากการที่ตัวยา NSAIDs มีคุณสมบัติเป็นกรดอ่อนๆ

(2) ยา NSAIDs ยับยั้งการสร้างโปรสตาแกลนดิน (prostaglandin) ที่ทำหน้าที่ลดการหลั่งกรดและเคลือบกระเพาะอาหาร จึงทำให้เกิดการระคายเคืองต่อกระเพาะอาหารและลำไส้ ทำให้เป็นแผลและมีเลือดออกในทางเดินอาหาร

โดยปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดผลข้างเคียงต่อระบบทางเดินอาหารในผู้ที่ได้รับยา NSAIDs ได้แก่

(1) อายุมากกว่า 60 ปี

- (2) มีประวัติเป็นแผลในกระเพาะอาหารหรือลำไส้เล็ก หรือมีเลือดออกในทางเดินอาหาร
- (3) มีการใช้ยา NSAIDs ร่วมกันมากกว่า 1 ชนิด หรือใช้ยาในขนาดสูงและต่อเนื่องเป็นเวลานานๆ
- (4) มีการใช้ยา NSAIDs ร่วมกับยาสเตียรอยด์
- (5) มีการใช้ยา NSAIDs ร่วมกับยาต้านการแข็งตัวของเลือด
- (6) มีโรคประจำตัวอื่นร่วมด้วย เช่น โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคไต โรคหอบหืด

การลดผลข้างเคียงต่อระบบทางเดินอาหารในกรณีที่ต้องใช้ยา NSAIDs ทำได้โดย

- (1) รับประทานยาหลังอาหารทันทีและดื่มน้ำตามมากๆ
- (2) ใช้ยา NSAIDs ในขนาดต่ำที่สุดที่สามารถควบคุมอาการได้ เพื่อลดผลข้างเคียงที่อาจจะเกิดขึ้น
- (3) หลีกเลี่ยงการใช้ยา NSAIDs 2 ตัวร่วมกัน เพราะไม่เพิ่มประสิทธิภาพในการรักษา แต่จะเพิ่มผลข้างเคียงของยามากขึ้น
- (4) ใช้ยา NSAIDs ในกลุ่ม Specific COX-2 inhibitor
- (5) ให้กินยา NSAIDs ร่วมกับยาลดกรดกลุ่ม Proton Pump Inhibitors (PPIs) เช่น Omeprazole
- (6) ให้กินยา NSAIDs ร่วมกับยา Misoprostol แต่มีข้อเสียคือมีผลข้างเคียงที่ทำให้เกิดอาการท้องเสียและปวดท้องได้ รวมทั้งห้ามใช้ในหญิงมีครรภ์เพราะจะทำให้แท้งได้

2. **ผลข้างเคียงต่อดับ** ยา NSAIDs ทำให้ค่าเอนไซม์ของตับสูงขึ้น และเมื่อหยุดยา ค่าเอนไซม์ของตับจะกลับมาอยู่ในระดับปกติ

3. **ผลข้างเคียงต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด** ยา NSAIDs ทำให้เกิดการคั่งของเกลือโซเดียมและน้ำในร่างกาย เป็นผลให้ความดันโลหิตสูงขึ้น

4. **ผลข้างเคียงต่อระบบไตและสมดุลของเกลือแร่** ยา NSAIDs จะลดการสร้างโปรสตาแกลนดิน (prostaglandin) ที่ไต ซึ่งมีหน้าที่ขยายหลอดเลือดที่ไต เพื่อให้มีเลือดไปเลี้ยงไต และเพิ่มการขับน้ำและเกลือโซเดียมออกจากร่างกาย จึงเป็นผลทำให้เกิดการบวม น้ำ ระดับโซเดียมและโปแตสเซียมในเลือดสูง ทำให้ไตมีอัตราการกรองลดลง ไตขาดเลือด จนกระทั่งไตวายได้

5. **ผลข้างเคียงต่อระบบทางเดินหายใจ** ยา NSAIDs ทำให้เกิดการหดเกร็งตัวของหลอดลมมากขึ้น ดังนั้น ไม่ควรใช้ยานี้ในผู้ป่วยที่เป็นโรคหอบหืด

6. **ผลข้างเคียงต่อระบบเลือด** ยา NSAIDs จะยับยั้งการจับกลุ่มกันของเกล็ดเลือด ทำให้เกล็ดเลือดเกาะกลุ่มกันน้อยลง เลือดแข็งตัวได้ยากขึ้น ทำให้เลือดออกง่ายหรือไหลไม่หยุด

7. **ผลข้างเคียงต่อระบบประสาทส่วนกลาง** ทำให้เกิดอาการปวดศีรษะ มึนงง สับสนได้

8. **ผลข้างเคียงต่อระบบผิวหนัง** ยา NSAIDs ทำให้เกิดผื่นได้หลายชนิด มีตั้งแต่เป็นผื่นเล็กน้อยจนถึงผื่นที่มีความรุนแรงมาก เช่น toxic epidermal necrolysis หรือ Stevens-Johnson syndrome

คำแนะนำในการใช้ยา NSAIDs

1. ยา NSAIDs มักระคายเคืองทางเดินอาหาร ควรรับประทานยาหลังอาหารทันทีและดื่มน้ำตามมากๆ

2. ไม่ควรใช้ยา NSAIDs 2 ตัวร่วมกัน เพราะไม่เพิ่มประสิทธิภาพในการรักษา แต่ผลข้างเคียงจะเพิ่มมากขึ้น
3. ใช้ยาในขนาดต่ำที่สุดที่สามารถควบคุมอาการได้ และใช้ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จำเป็น เพื่อลดผลข้างเคียงจากการใช้ยาที่อาจเกิดขึ้น
4. ควรหลีกเลี่ยงในผู้ป่วยที่มีโรคบางอย่าง เช่น มีแผลในกระเพาะอาหาร หอบหืด ภาวะเลือดออกง่าย หรือผู้สูงอายุ แต่ถ้าจำเป็น ควรเลือกใช้ยาที่มีผลข้างเคียงน้อย หรือยาที่มีค่าครึ่งชีวิตสั้น
5. ในหญิงตั้งครรภ์ ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ก็ไม่ควรใช้ โดยเฉพาะในช่วง 3 เดือนสุดท้ายของการตั้งครรภ์ เพราะอาจส่งผลกระทบต่อทารกคลอดและทารกได้
6. ไม่ควรใช้ยาในผู้ป่วยที่มีประวัติแพ้ยา NSAIDs โดยเฉพาะหากมีประวัติแพ้รุนแรง
7. หลีกเลี่ยงการใช้ยา NSAIDs ร่วมกับยาสตีรอยด์ เพราะทำให้เกิดแผลในทางเดินอาหารง่ายขึ้น
8. หลีกเลี่ยงการใช้ยา NSAIDs ร่วมกับยาที่ยับยั้งการแข็งตัวของเลือดวาฟาริน (Warfarin) เพราะเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดเลือดออกมากขึ้น

สรุป

ยาลดการอักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ (NSAIDs) สามารถบรรเทาอาการไข้ ลดอาการปวด และการอักเสบได้ โดยลดการสร้างโปรสตาแกลนดิน (prostaglandin) ซึ่งเป็นสารเคมีที่เกี่ยวข้องกับการอักเสบ จากการยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ cyclooxygenase (COX) โดยเอนไซม์ COX แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือเอนไซม์ COX-1 ที่มีหน้าที่ดูแลสมดุลของร่างกาย และเอนไซม์ COX-2 ที่จะมีมากเมื่อเกิดการอักเสบ ผลการรักษาของยา NSAIDs มาจากการยับยั้งเอนไซม์ COX-2 แต่ยา NSAIDs ก็มีผลยับยั้งเอนไซม์ COX-1 เช่นเดียวกัน ยา NSAIDs จึงมีผลข้างเคียงต่อระบบทางเดินอาหาร ไต และการทำงานของเกร็ดเลือด จึงมีการผลิตยาที่มีคุณสมบัติที่เฉพาะเจาะจงกับเอนไซม์ COX-2 มากกว่า COX-1 ที่เรียกว่า COX-2 inhibitors ซึ่งประกอบด้วย Selective และ Specific COX-2 inhibitors เพื่อไม่ใ้รบกวนการทำงานของโปรสตาแกลนดิน (prostaglandin) ปกติ ยา COX-2 inhibitors จึงมีผลข้างเคียงต่อระบบทางเดินอาหารน้อยกว่า Non-selective COX-2 inhibitor หรือ Traditional NSAIDs แต่ยา COX-2 inhibitors ยังมีข้อจำกัดเรื่องความปลอดภัยต่อไต และระบบหัวใจ และหลอดเลือด จึงควรเลือกชนิดของยา NSAIDs ที่เหมาะสมให้กับผู้ป่วยแต่ละรายโดยดูจากโรคประจำตัวผู้ป่วย ปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ต่อการเกิดอาการข้างเคียงจากยา เช่น ระบบทางเดินอาหาร ไต ระบบหัวใจและหลอดเลือด ยาอื่นที่ใช้ร่วมด้วย อายุ ความสะดวกในการกินยา และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล เพื่อให้เกิดผลข้างเคียงกับผู้ป่วยน้อยที่สุด

เอกสารอ้างอิง

1. Thongchai Korsuntirat. Non-steroidal anti-inflammatory drugs (NSAIDs). Journal of Medicine and Health Sciences Faculty of Medicine, Srinakharinwirot University (Vol. 17 No.2 August 2010)
2. พรทวี เลิศศรีสถิต, สุชีลา จันทน์วิทยานุชิต. ยาด้านอักเสบชนิดไม่ใช่สเตียรอยด์ (Non-steroidal Anti-inflammatory drugs).(ออนไลน์) สืบค้นจาก : <https://med.mahidol.ac.th/med/sites/default/files/public/pdf/medicinebook1/NSAIDS.pdf>